

Ondřej Kolář

VOLÁNÍ PO VYSOKÉM ŠKOLSTVÍ V PÍSKU V ROCE 1945.

Regionalista Jaromír Malý v další etapě hledání moderní podoby metropole Prácheňska

Příspěvek na konferenci Genius loci českého jihozápadu VIII, Plzeň 21. 11. 2012

Pro historika, který se dlouhodobě - kromě jiného - zabývá dějinami města Písku, se tyto dějiny města chronologicky jakoby dělí na první část samozřejmou a navazující část méně samozřejmou. Velmi zjednodušeně to lze vysvětlit takto:

Zhruba do poloviny devatenáctého století nebo do prvních dvou dekád druhé poloviny devatenáctého století byly dějiny města Písku ovlivněny samozřejmými skutečnostmi, jako byla dominantní pozice Písku jako největšího sídla v regionu Pootaví, status hlavního města Prácheňského (resp. v letech 1855-1862 Píseckého) kraje, prestiž předního královského města, ojedinělé pozemkové (zvláště pokud jde o lesy) bohatství města atd.

Později, se ztrátou statutu administrativní krajské metropole (v Písku ovšem zůstal krajský soud a další instituce, a ještě v období První republiky měly některé okresní úřady v Písku dohlédací pravomoc nad obdobnými úřady v hranicích Prácheňska), během industrializace a související výstavby železniční sítě, kdy se měnily proporce významu jednotlivých sídel v českých zemích v souvislosti s rozmístěním průmyslové výroby a s dostupností zdrojů surovin a pracovních sil, přestávaly faktory, uvedené v předchozím odstavci, postupně působit v rovině reálné i symbolické.

Jakýsi náskok města Písku v regionu jihozápadních Čech byl i nadále udržován událostmi, jakými byl vznik železniční křižovatky a zavedení prvního veřejného elektrického osvětlení, rozvoj středního školství od přelomu let padesátých a šedesátých (nemluvě o gymnáziu, založeném již roku 1778) - ovšem obdobný modernizační vývoj nastával i v dalších městech obdobné velikosti. Tato situace byla píseckými elitami zřetelně vnímána a diskutována, neboť narušovala jejich sebevědomé hodnocení Písku jako „malé Prahy“, města číslo jedna na českém „venkově“. Byly zvažovány různé možnosti, jak zabránit rýsujícímu se relativnímu poklesu významu města. Proto s jistým zpožděním, avšak o to větším nasazením, byly v kruzích píseckých politiků a vzdělanců od konce devatenáctého století jak promyšleny, tak i různým způsobem realizovány jakési tématické koncepty budoucího rozvoje města, chcete-li: vize, doprovázené navíc působivými slogany.¹

Z těchto základních hesel, popisujících poněkud přehnaně současnost a zároveň přivolávajících poněkud magickým způsobem budoucnost (šlo ovšem též o prostředky „destinačního marketinku“, řečeno dnešním MBA slovníkem), lze zmínit slogan „Jihočeské Atény“, představující Písek jako město kultury a vzdělanosti (zároveň bydliště Karla Ningra, Adolfa Heyduka, Augusta Sedláčka, Otakara Ševčíka a dalších celebrit), „Město v lesích“, kladoucí důraz na sousedství města s přírodou a jeho de facto lázeňský charakter, na rozvoj pěší turistiky a cestovního ruchu (s prvním uvedeným sloganem byl tento druhý spojen mimo jiné existencí proslulých píseckých lesnických škol), a do třetice slogan „Penziopolis“, lákající do Písku k trvalému usazení tehdejší důchodce z Prahy i z jiných částí českých zemí, tedy nepočetnou, ale finančně zajištěnou vrstvu obyvatel.

K autorství sloganu „Město v lesích“ z první dekády dvacátého století se sám hlásil písecký rodák, knihovník a od roku 1945 ředitel knihovny Národního shromáždění v Praze, bibliofil, exlibrista, mnohostranný kulturní pracovník a prácheňský regionalista Jaromír Malý (1885-1955), který od oné doby ještě mnohokrát zasáhl do diskusí o budoucnosti města Písku.²

Téma přivedení vysokého školství do Písku se v těchto představách a diskusích důraznějším způsobem objevilo až po osvobození Československa od německé okupace roku 1945.

Jaromír Malý, jehož hlas tehdy zazněl nejvýrazněji, se po návratu z německých koncentračních táborů vrátil k práci v knihovně Národního shromáždění (o rok později se zároveň ujal prvního českého vysokoškolského lektorátu žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Zároveň začal, jak bylo již od mládí jeho zvykem, ovlivňovat - alespoň verbálně - poměry v Písku a v rodném Prácheňsku.

Prologem k čtyřdílné, patrně nedokončené úvaze Jaromíra Malého na toto téma se stal text anonymního autora na stránkách stejného periodika - Píseckých listů. Není však vyloučeno, že autorem či alespoň iniciátorem tohoto článku, pod nímž je vytištěno „Z kruhu našich čtenářů“, byl sám Jaromír Malý.

Jednalo se o reakci na článek historika Josefa Charváta v deníku Svobodné slovo ze 7. července 1945, v němž mimo jiné stálo: „Až budou naši filozofové nebo historici, nebo jiní příslušníci duchovědných oborů uvažovat o své sesterské nové fakultě, snad si vzpomenou na Tábor a jižní Čechy.“ Autor anonymního příspěvku v Píseckých listech na to navázal myšlenkou, že Písek má všechny předpoklady pro vznik vysoké lesnické školy, a na základě analogie s hornickou akademií v Příbrami usuzoval, že škola takového typu může s úspěchem existovat i v menším městě.³

Navazující seriál čtyř textů Jaromíra Malého, který začal vycházet o čtrnáct dnů později s titulem „Vysoké školy do Písku!“, začíná takto:

„Již před touto světovou válkou cítila se u nás potřeba určité decentralizace. Praha byla v mnohém ohledu nezdravě překrvena. Nejvyšší soud byl dán do Brna, zákonem měla být zřízena technika v poměrně malých Košicích. Hrál tu ovšem roli též ohled na Moravu a Slováky. Zásada supremace Prahy byla prolomena v souhlase s kadencemi regionalistického hnutí.

Po skončení této hrozné války jsme na prahu nového budování republiky. Jednotlivé kraje potěšitelně se hlásí k životu, regionalismus opět se hlásí o svůj oprávněný podíl. Zájem státní velí přímo, abychom zvýšenou pozornost a konstruktivní práci věnovali našemu pohraničí. Decentralizace je nutná a zdravá.

Nejakučněji se to projevuje v otázce vysokých škol. Praha jest jimi přeplněna a jednotlivé vysoké školy pražské mají následkem šestiletého uzavření a následkem i jiných vlivů takovou návštěvu, že naprosto nemohou vyhovět enormnímu návalu posluchačů. Zejména lékařská fakulta i fakulta filozofická a přírodovědecká, kde jde především o praktické školení, nemůže postačit skutečné potřebě, takže vzdělání posluchačů je vážně ohroženo. Tím vším vznikly by národu a státu - nejen studentstvu samému - nedožrnné škody správní, kulturní i národohospodářské. Jak tu odpomoci?“

Počet vysokoškoláků podle Jaromíra Malého omezit nelze; v jiných menších evropských státech (Belgie, Švýcarsko) je vysokých škol mnohem více; a těmto trendům se musí přizpůsobit také poválečné Československo.

„Proto se dnes správně a rozumně volá po decentralizaci vysokých našich škol a konkrétně se mluví o zřízení lékařských fakult např. v Hradci Královém (sic!) a Plzni. Německo prokázalo, že univerzity mohou i v menších městech dospívat (sic!). Netřeba zřizovat všude vždy univerzitu celou, potřebě se vyhoví a soběstačnost prokáže se třeba jen jednou fakultou. Hlásí se již také Tábor a musí se hlásit i náš Písek. Má k tomu právo z minulosti a přítomnosti i povinnost k své budoucnosti. - Však po první světové válce byl odbyt! Až po čase zaznamenal jediný větší úspěch - zřízení obchodní akademie (o 4 třídách), zatím co Klatovy dostaly vedle střední školy hospodářské i krajský soud (při čemž obvod píseckého byl okleštěn), zatím co se přálo Strakonícům apod. Nezávidíme, přejeme, ale hlásíme se též o své.

Vždyť ani věc tak samozřejmá, jako byla přeměna písecké rolnické školy - u nás nejstarší a počtem žáků vždy silné, na střední školu hospodářskou se nepovedla.“⁴

V bezprostředně pokračujícím textu druhé části seriálu Jaromír Malý začíná:

„Která tedy vysoká škola (fakulta) by mohla pro Písek přicházeti v úvahu? O co by se měl Písek a s ním, což výslovně zdůrazňujeme, celý kraj Prácheňský, respektive jihočeský ucházet? (Nezapomeňme, že zřízení vysoké školy v Písku by bylo nesporným požehnáním nejen pro město, ale celý širší kraj vůbec!)

Nevzdávejme se rezignovaně předem ničeho!“

Jaromír Malý (většinu jeho rozsáhlého textu budu takto stručně parafrázovat) zprvu nevylučuje možnost zřízení lékařské fakulty vzhledem k rozvinutému zdravotnickému zázemí města a k budoucnosti Písku jako velkého lázeňského a rekreačního centra. Podrobněji se však tímto námětem nezabývá a přechází k podrobnému rozkladu o tradicích píseckého školství vůbec.

„Především však, než přikročíme k možnostem zřídit v Písku jiné odbory vysokých škol, bude záhodno s pevnou hrdostí si vůbec uvědomit, že Písek ve své historii o své školství dbal, mnoho na ně obětoval a v mnohém ohledu se průkopnický zasloužil o pokrok českého školství vůbec. Proto Písek sebevědomě může za této situace žádat o trochu - ne-li odměny, - tož trochu jistého ohledu, aby nebyl předcházen a opomíjen, zatím co jiným se rozdává.“

Následuje dlouhý odstavec, rekapitulující dějiny píseckých škol od 16. století až do vzniku střední průmyslové školy, k němuž došlo již v době německé okupace.

„Tento přehled nechť potvrdí fakt, že Písek se může honositi obětavostí a hledáním nových cest a odvětví školního vzdělání a že má dnes rozsáhlou síť různého, hlavně středního školství odlišných typů. Krátce je tu, řekněme, poměrně značné, rozvětvené a rozmanité podhoubí, jež plně si zasluhuje jakéhosi vyvrcholení nějakou školou vysokou. Toto hrdé sebevědomí nechť posiluje naše úsilí na tomto úseku veřejného školství! Nemusíme jen žádat a prosit, můžeme se též hrdě odvolávat na obětavé a všeobecnému pokroku národa prospěšné činy svých píseckých předků, jímž patří dík nás Písečanů, ale i širší obce národní!“

V závěru této druhé části podal Jaromír Malý podrobný, chronologicky uspořádaný přehled o společenských výkonech, odehrávajících se v regionu Prácheňska, počínaje osobností Mistra Jana Husa.⁵

V třetí části připomněl Jaromír Malý nejdříve místní podmínky pro zřízení přírodovědecké fakulty.

„Také technická práce a technické studium neleželo zde úhorem!“ - tato věta uvozuje obdobný výklad, zmiňující zejména velká stavitelská díla, počínaje středověkými staviteli rybníků.

„Ze všeho vidíme, že se u nás myslelo, pracovalo i budovalo a že zřízení některé fakulty neb některého odboru techniky v Písku má své věcné důvody i své příznivé předpoklady. Nevychýpali jsme však ještě všechny druhy vysokých škol, neboť v úvahu přichází ještě vysoká škola zemědělská a lesnická, jež jsme si - jako pro nás nejzávažnější - ponechali úmyslně naпослед!“⁶

Následuje pravděpodobné jádro celého textu Jaromíra Malého:

„Jižní Čechy, tvořící třetinu starého království, jsou převahou zemědělské. Jsou bez uhlí a tedy i bez většího průmyslu, jsou odkázány hlavně na svou půdu, bohužel namnoze chudou a nebohatou. Jihočeská půda musí být intenzivně vzdělávána, má proto nárok na zvýšenou péči. To se musí projevit i v zemědělském školství, které v území tak rozsáhlém musí být náležitě vybudováno až do nejvyššího stupně, tedy včetně vysoké školy zemědělské a lesnické.“

V tomto směru však vývoj po roce 1918 probíhal v jižních Čechách opačným směrem - význam škol, konkrétně v Písku a v Táboře, spíše poklesl, a příležitosti zůstaly nevyužity.

„Dnes, kdy se jedná o decentralizaci vysokých škol, musí se jižní Čechy se svými potřebami hlásit, neboť dnes je tady příležitost starou nespravedlivost jaksi odčinit a napravit.“

Městu Táboru v souhlase s jeho tradicí bývalé vyšší hospodářské akademie jest možno dáti vysokou školu zemědělskou (hospodářskou) a městu Písku v souhlase s jeho tradicí lesnických učilišť vysokou školu lesnickou.

Obě města měla by se k tomuto společnému cíli sjednotit a po vzájemné dohodě vyvinouti společnou akci v zájmu svém i celých jižních Čech!“

Následující obsáhlá část textu je věnována lesnickým tradicím města Písku. Zde pouze - spolu s Jaromírem Malým - připomínám, že počínaje osmdesátými léty devatenáctého století, kdy vznikly lesnické školy v Písku (jako první český národní ústav tohoto druhu, protějšek německy vedené lesnické školy v Bělé pod Bezdězem), byla většina české odborné lesnické literatury včetně časopisů a učebnic vydávána právě v Písku. K zázemí nové školy by mohlo patřit na šest tisíc hektarů lesa v majetku města Písku.

„Nová vysoká škola lesnická v Písku by měla tehdy více než s dostatek lesů k praktické školní výchově svých posluchačů.

Dosavadní lesnické ústavy v Písku pořídily si za ta leta bohaté odborné sbírky (s knihovnou), které by ovšem i nové vysoké škole posloužily. Rovněž botanické zahrady jejich, jakož i gymnasia, reálky a školy rolnické.

Než by se postavily nové školní budovy, vysoké škole by se musely uvolnit (částečně, nebo úplně) některé budovy ústavů lesnických a škol: obecných a měšťanských, případně některých vojenských kasáren a zejména krásná budova státního hřebčince, jehož posláním jest dnes sloužiti právě též našemu zemědělství. Otázka zatímního umístění nové vysoké školy lesnické i jiné vysoké fakulty dala by se tedy při dobré vůli a porozumění poměrně dobře vyřešiti.“

Vedle materiálních podmínek - zde Jaromír Malý připomíná všeobecnou píseckou praxi ubytování studentů v soukromých podnájmech - autor obsáhle popisuje kulturní zázemí města a regionu, od literárních tradic přes výtvarné umění až po rozvoj hudebního života. „Věru málokteré město naše může se honositi takovou dlouholetou vyspělou a čestnou tradicí hudební. Věru, kdyby se decentralizace vysokých škol měla týkat i konzervatoře, málem by mohl Písek reklamovat zřízení konzervatoře neb aspoň jejího houslového oddělení.“⁷

Ve čtvrté, krátké závěrečné části textu se Jaromír Malý ve dvou odstavcích dotkl místních divadelních tradic,⁸ aniž by zde již byla řeč o souvislosti tohoto tématu s potřebou vysokého školství v Písku.

Třetí část je uzavřena oznámením „Dokončení“, zatímco na konci této čtvrté poslední části čteme „Pokračování“. Není tedy vyloučeno, že Jaromír Malý chtěl dále rozvádět své úvahy na toto téma, možná měla redakce jeho navazující text dokonce k dispozici, nicméně uvedeného 10. října 1945 hlas autora v Píseckých listech umlkl.

Text Jaromíra Malého je unikátním svědectvím probíhající diskuse na téma „vysoké školství a Písek“ v roce 1945. V Píseckých listech se nenachází žádný ohlas jiného autora na tento text. Je téměř vyloučeno, aby volání Jaromíra Malého nemělo čtenářskou odezvu, ale byl v prácheňském regionu považován za osobnost natolik kompetentní a autoritativní, že čtenáři mohli mít dojem, že bylo řečeno vše.

Nicméně tento hlas umlkl s následujícím plným pracovním angažmá Jaromíra Malého v Praze.

O rok později se na stránkách Píseckých listů stalo podobným evergreenem jednoho muže opakované volání generačního druha Jaromíra Malého, regionalisty Iva Beneše (1886-1967), po zřízení krajské vědecké a studijní knihovny v Písku. Tomuto námětu se budu věnovat na některé z příštích konferencí Genius loci českého jihozápadu.

Konsekvence, týkající se tématu mého příspěvku, zde na závěr shrnu v několika stručných bodech:

1. Volání Jaromíra Malého po vzniku vysokého školství v Písku nebylo vyslyšeno ani roku 1945, ani později.
2. Plánovitá decentralizace vysokého školství pod řízením Zdeňka Nejedlého a jeho týmu od roku 1948 byla koncepčně i ideologicky sourodá s územní reformou platnou od 1. ledna 1949, kdy bez ohledu na hranice historických krajů i bez ohledu na historické hranice Čech, Moravy a Slezska vnikly nové kraje podle principu velké (pokud možno průmyslové) město a jeho širší okolí. Do většiny těchto měst pak byly umísťovány nové vysoké školy, nebo alespoň jednotlivé fakulty, a to jak organizační součástí pražských vysokých škol, tak fakulty samostatné, zpravidla pedagogické.
3. Analogií situace v roce 1945 byla diskuse o vzniku vysokého školství v Písku po roce 1989. Také tehdy se hovořilo především o vzniku vysoké školy lesnické nebo alespoň lesnické fakulty. Také tehdy tato diskuse vyzněla naplano, ačkoliv v jižních Čechách se v městech obdobné velikosti dostalo vysokého školství Táboru (pobočka fakulty) a dokonce Jindřichovu Hradci (samostatná fakulta), nemluvě o rozvoji vysokého školství v Českých Budějovicích.
4. V Písku v současnosti existují konzultační střediska některých soukromých vysokých škol ekonomického zaměření. Jejich vliv na společenský a kulturní život města je nulový.
5. Kromě nich v Písku existuje samostatná soukromá vysoká škola uměleckého zaměření, nicméně pouze s jedním oborem a pouze na bakalářském stupni. Její vliv na kulturní a společenský život města je nevelký.
6. Vzhledem k vývoji, který se v druhé polovině dvacátého století odehrál, i k pravděpodobným podmínkám v budoucnosti neočekávám vznik plnohodnotné vysoké školy nebo fakulty v Písku.
7. Text Jaromíra Malého, kterým jsem se zabýval ve svém příspěvku, je zajímavým dobovým dokladem snahy rozšířit existující vize či koncepty rozvoje města o nové atraktivní téma. Otázkou zůstává, jak by situace vypadala dnes, pokud by se po roce 1989 na úvahy Jaromíra Malého navázalo s s větším důrazem, kreativitou a důsledností.

POZNÁMKY:

- 1 Viz např. Kolář, Ondřej: *Písek. Příběh města*. Písek 2012.
- 2 K životu a dílu Jaromíra Malého především Votava, Karel: *Písecký regionalista Jaromír Malý*. Písek 1987. Z prací autora příspěvku viz např. *Prácheňská otázka a Písek*. Písek 1991; *O jihočeském regionalismu*. Písek 1992; *August Sedláček a Otavan Jaromíra Malého*. Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech (České Budějovice, dále jen Výběr), 33, 1996, s. 59-61; *Vodňany a Vodňansko v Otavanu Jaromíra Malého*. In: *Vodňany a Vodňansko 4*. Vodňany 1997, s. 78-82; *Prácheňského regionalisty Jaromíra Malého léta 1914-1918*. In: *Osobnosti a první světová válka*. Sborník příspěvků z vědecké konference. České Budějovice 2001, s. 53-55; *Josef Stocký, Jan Stocký a Otavan Jaromíra Malého*. In: *Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 2002*. Písek 2003, s. 33-36; *Jaromír Malý - Robert Malý - Metoděj Brandeys. Poznámky k synergickému efektu konexí regionálních samosprávných, bankovních a kulturních elit za První republiky na příkladu města Písku*. In: Kolář, Ondřej: *Historická ročenka 2012*. Písek 2012, s. 25-33.

- 3 *Když Tábor filosofickou fakultu, proč by nemohl míti Písek vysokou lesnickou školu?*, Písecké listy 1. srpna 1945, s. 2.
- 4 *Nesig., Vysoké školy do Písku!*, Písecké listy 15. srpna 1945, s. 1.
(Poznámka O. K.: Autorství Jaromíra Malého u prvních dvou nesignovaných částí seriálu je zřejmé z toho, že zbývající dvě části podepsal.)
- 5 *Nesig., Vysoké školy do Písku!*, Písecké listy 22. srpna 1945, s. 1.
- 6 Jaromír MALÝ, *Vysoké školy do Písku*, Písecké listy 26. září 1945, s. 1.
- 7 Tamtéž, s. 2.
- 8 TÝŽ, *Vysoké školy do Písku!*, Písecké listy 10. října 1945, s. 2.

RESUMÉ

Roku 1945 uveřejnil prácheňský regionalista, ředitel knihovny Národního shromáždění v Praze Jaromír Malý (1885-1955) v týdeníku Písecké listy v čtyřech pokračováních rozsáhlý text, zabývající se možností a především nutností zřídit v Písku některou vysokou školu nebo alespoň fakultu některé z vysokých škol. Po obšírném popisu regionálních podmínek pro vznik vysoké školy některého oboru dospěl Jaromír Malý - aniž by vyloučil jiné z uvedených možností - k závěru, že optimální by bylo založení vysoké školy lesnické v Písku. Text vyjadřuje snahu Jaromíra Malého rozšířit existující koncepty rozvoje města, označované slogany „Město v lesích“ (centrum lázeňství a turismu), „Jihočeské Atény“ (město školství a kultury) a „Penziopolis“ (rezidenční město bohatých lidí na odpočinku z českých zemí), o nové téma, k čemuž ho pravděpodobně podnítily mimo jiné úvahy o vzniku vysokých škol v jiných českých městech obdobného významu. Tento hlas Jaromíra Malého nebyl vyslyšen. Analogicky se především na verbální rovině a rovněž bez výsledku odehrávala diskuse o vzniku vysokého školství v Písku po roce 1989.

AUTOR

Ondřej Kolář, Otavská 1140, 397 01 Písek

Telefon 7328872544

E-mail collegium.artium@seznam.cz